

Обнова светског лидерства

У процени савремене међународне ситуације, подложне честим и неочекиваним променама и изазовима, те места и улоге Сједињених Држава у њој, запажено провејава осећај извесног губитка кредибилности САД у свету и њихове моћи и утицаја, али и оптимизам због могућности ревитализације ратовима оптерећеног и кризом посрнулог америчког друштва, као и обнављања америчког лидерства

Према устаљеној пракси, свака нова администрација САД доноси своју стратегију националне безбедности (National Security Strategy). Основне смернице за такву стратегију, по правилу, даје председник САД, а она се даље разрађује и обликује у Савету за националну безбедност, највишем колективном телу америчке извршне власти.

Претходне администрације САД својим стратегијама националне безбедности обично су давале називе који су означавали њену суштину. Стратегија председника Ајзенхауера, на пример, била је названа „Стратегија обуздавања“ (спречавања ширења међународног комунизма и утицаја СССР-а у свету), администрације председника Клинтона „Стратегија ангажовања и ширења“ (политичког и војног ангажовања ради ширења присуства и утицаја САД у свету), а администрације председника Буша „Антитерористичка стратегија“ (одражавала је реаговање САД на терористички напад на главне економске и војне објекте САД 11. септембра 2001. године).

Стратегија националне безбедности администрације председника Обаме нема посебан назив. Она је означена као *Национална стратегија безбедности – мај 2010* („National security strategy – May 2010“).

Стратегија националне безбедности (СНБ) утврђује основна начела и даје главне смернице деловања спољне политике и војне стратегије. Војна стратегија произлази из СНБ и ослања се на њу. Председник Барак Обама у својој предизборној кампањи и после преузимања дужности износио је неке ставове којима се трасирају смернице спољне и војне политике САД, али оне су се углавном односиле на војно ангажовање САД на Сред-

њем истоку и у југозападној Азији (Ирак, Авганистан, Пакистан). Свеобухватнија СНБ администрације председника Обаме, међутим, донета је тек неких петнаест месеци после њеног устоличења – маја 2010.

Тексту СНБ претходи један документ (Увод у СНБ) Беле куће са потписом Барака Обаме, као његовим аутором. У том документу изнета су кључна питања из домена спољне и војне политике САД, која се детаљније разматрају у тексту који следи, обима 52 странице. Та питања, крајње уопштено, су: процена савремене ситуације у свету, места и положаја САД у њему; опасности (претње) Сједињеним Државама, њиховим интересима у свету и савезницима; мере које се предузимају у одговору на непосредне и потенцијалне опасности по безбедност САД, њихових савезника и националних интереса; циљеви и видови војног ангажовања САД у свету; неки аспекти јачања војне моћи и одбрамбених способности САД.

Одлике савременог света

У уводу се наглашава, а у тексту СНБ даље разрађује и објашњава, да савремени свет живи у времену брзих („бришућих“) промена које су довеле до незапамћене глобализације, која је, са многим позитивним аспектима, довела и „до интензивирања опасности с којима се суочавамо – од међународног тероризма и пролиферације смртоносних технологија, до економског суноврата и климатских перемећаја“.

У СНБ се даље наглашавају и неизвесности које савремена достигнућа и понашања изазивају, па се с тим у вези цитирају речу председника Обаме из говора одржаног у Војној академији Вест Поинт, да „технологије које развијамо могу да осветле стазу мира или да је заувек затамне, а енергија коју користимо може да оплеме нашу планету, а може и да је разори“.

Истиче се, такође, да су две деценије после краја хладног рата обележене како обећањима, тако и ризичним променама. Простор мирољубивих демократија је проширен, а опасност од великог нуклеарног рата отклоњена. Велике силе данас живе у миру, глобална економија је порасла, а трговина зближила народе и државе. Ови успеси, ипак, праћени су ризицима. Ратови идеологија замењени су ратовима религија, етничким и племенским идентификовањем, нуклеарна апокалипса је проширена, економска неједнакост и нестабилности су интензивирани. Угрожавање животне средине све је веће, као што су и недостатак хране и здравствене заштите у многим деловима света. „Исти алати који су омогућили човеку да ствара, омогућили су му и да разара“, каже се у СНБ.

Ревитализација америчког друштва

Појмови „ревитализација“ америчког друштва и „обнова“ лидерства САД у свету кључни су појмови у тексту Стратегије националне безбедности.

„Наша земља поседује атрибуте – снажно савезништво, најмоћнија војна сила, најјача светска економија, јака и обновљива демократија и друго – који су подржавали њено лидерство деценијама... Тако, с погледом унапред, не треба сумњати, САД ће наставити да одржавају глобалну безбедност, оне морају обновити своје лидерство у свету путем градње и култивисања извора властите моћи и моћи утицаја...“

Обнављање америчког лидерства у свету ослања се првенствено на јачање унутрашње моћи на бази расположивих и готово неисцрпних ресурса, као и на одржавање и даље јачање савезништва и партнерства.

У документу се нескривено износи да је моћ САД готово у свим доменима, сем у војном, опала, као што је опао и њихов утицај у свету. Међутим, истовремено се веома снажно истиче потреба и могућност ревитализације америчког друштва и обнова америчког глобалног лидерства, с напоменом да ревитализација друштва мора да претходи обнови лидерства.

Наглашава се да је претња америчком народу, њиховим доловима и интересима САД у свету током последњих двадесет година драматично измењена. Уместо једне експанзионистичке империје, „ми се сада суочавамо са широким лепезом изазова – од широке мреже насилничких екстремиста до држава које крше међународне норме понашања и суочавају се са унутрашњим колапсом“. При томе посебно се наглашавају: међународни тероризам, ширење оружја масовног убијања и разарања и угрожавање/ометање савремених (интернет) комуникација. На то се надовезује организовани криминал, а не заобилази се ни потенцијална претња од јачања регионалних сила са могућим експанзионистичким претензијама.

За успешан одговор на наведене и друге претње тражи се пре свега ревитализација и јачање свеукупне моћи САД, даља изградња и јачање савезништва са водећом улогом САД. „Наша национална безбедност зависи од наших способности да ревитализујемо и избалансирамо наше јединствене атрибуте, управо као што и глобална безбедност зависи од моћног и одговорног америчког лидерства“, каже се у СНБ. „То обухвата нашу оружану силу, еконо-

мску конкурентност, морално лидерство, глобално ангажовање и способност да обликујемо међународни систем који служи заједничким интересима држава и народа“.

Ратом до циља

Ради остваривања безбедносних циљева, САД воде два рата у којима су ангажоване хиљаде људи у изузетно суровима условима и са стотинама милијарди трошкова за то ангажовање. Повољан исход тог ангажовања, у смислу разбијања Ал Каиде и стабилизације прилика у Ираку, Авганистану и ширем подручју, један је од главних циљева и задатака војске и других органа владе САД. На плану остваривања наведеног циља, сем војног ангажовања, предузимају се и друге мере. У Авганистану и Пакистану, на пример, помоћ се указује званичним органима власти, безбедносним и војним структурама и њиховом оспособљавању за преузимање одговорности за будућност властитих земаља, као што се чини и у Ираку.

Против опасности од међународног тероризма и Ал Каиде, као његовог главног носиоца, борбе се шире на њихова упоришта у Јемenu, Сомалији, Могодишу и другим деловима света – тамо где се идентификују њихови савезници. Борба против међународног тероризма један је од главних задатака оружаных снага и других органа власти САД.

У СНБ снажно је наглашена опасност за амерички народ и глобалну безбедност од оружја за масовно уништење и разарање, нарочито од нуклеарног оружја, с назнаком могућности коришћења тих оружја и у терористичке сврхе. При томе, износи се процена да

се опасност од могуће употребе нуклеарних оружја повећава. Залихе остварене у време хладног рата у арсеналима великих сила се задржавају, а број земаља са нуклеарним оружјем се повећава. Пробе с нуклеарним оружјем се настављају, а на црном тржишту тргује се са нуклеарним тајнама и материјалима. Терористи су одлучни у настојању да набаве, произведу или украду нуклеарно оружје и употребе га у терористичке сврхе. Пролиферација нуклеарног оружја може водити и до размене нуклеарних удара, каже се у СНБ, мада се не наводи где и између кога.

Опасност по мир и безбедност у САД и у свету долази и од других средстава са могућностима масовног убијања и разарања. Тако, на пример, ефикасна употреба смртоносних биолошких агенаса у високо урбанизованим центрима може да угрози стотине хиљада људи и да нанесе непредвиђене економске, социјалне и политичке последице. Због тога САД предузимају одговарајуће мере, код куће и у свету, да до таквих случајева не дође.

У СНБ велики значај је придат питању безбедности електронских комуникација, тј. заштити од ометања у раду средстава која раде у простору (space) и кибернетском простору (cyberspace). Претње кибернетском простору (систему компјутерских мрежа) представљају једну од најозбиљнијих претњи по националну безбедност, јавну сигурност и економске изазове. Средства која раде у том простору, као производи најсавременијих технологија, обезбедила су водећу улогу и глобално лидерство САД, али она су истовремено постала осетљива на ометања и нападе које могу да креирају и предузму потенцијални противници САД.

Истиче се да су јавне (државне и комерцијалне) мреже у кибернетском простору стално нападане од разних „уљеза“, чиме су нанете штете од више стотина милиона долара. Претња те врсте се наставља и долази од појединачних криминализованих хакера и организованих криминалних група и, у крајњем, може доћи и од технолошки развијених земаља, потенцијалних противника САД. У кибер-

Супротстављање тероризму

Најнепосредније угрожавање америчке националне безбедности у садашњим условима представља организовани тероризам, „мада је то, ипак, само један елемент америчког стратегијског окружења“.

Као главни представник међународног тероризма означена је Ал Каида, чији је „епицентар у Авганистану и Пакистану“, са упориштима у Јемену, Сомалији и Могодишу, али и у другим деловима света. Полозећи од процене и извора те претње, „победа Ал Каиде и њених подружница у Авганистану, Пакистану и широм света главни је задатак свих субјеката одбране и заштите САД“, каже се у СНБ.

„Ал Каида и њени савезници не смеју да одрже и ојачају било какву могућност планирања и извођења међународних терористичких напада, нарочито против САД. У Авганистану Ал Каиди морамо одузети 'сигурно небо' (слободу деловања) и да спречимо Талибане да свргну владу у Кабулу“. Тероризам, наглашава се у СНБ, мора бити побеђен.

нетским простору, на име, може доћи до невидљивог рата, са огромним и вишезначним последицама, вођеним самостално или упоредо са оружаном борбом. Тако „поред суочавања с непријатељем на традиционалним бојиштима, ми сада морамо да се припремамо и за асиметричне претње, такве као што су напади на нашу поуздану делатност у простору и кибернетском простору”, каже се у СНБ.

Јачање оружане силе

У документу је значајно место дато оружаним снагама САД, њиховом стању и даљем развоју, мада се конкретније не говори о њиховој јачини, структури и опремљености. Наглашава се, међутим, да су оне, упркос тешкоћама кроз које у новије време пролазе САД, задржале и повећале своју целокупну војну моћ и одбрамбену способност и „без преседана су у свету”. Наводи се и да су САД једина земља способна да пројектује своју оружану силу и да води војне операције широким размера и на великим удаљеностима. Наглашава се и да оружане снаге САД имају поуздане могућности да одврате и поразе непријатеља разних могућности и намера. Од њих се захтева да одрже своју конвенционалну супериорност и да, све докле док у свету постоје нуклеарна оружја, буду способне да одврате потенцијалног противника и да га поразе, уколико одвраћање не би било успешно. „У прилазу (планирању, програмирању) одбране и остваривању циљева наше националне безбедности, међутим, улога нуклеарног оружја биће смањена”, каже се у СНБ.

Најважнији задатак оружаних снага САД је одбрана државног суверенитета и територијалног интегритета САД. „Оружане снаге су камен темељац наше националне безбедности”, каже се у документу, с напоменом да се – у циљу одбране властите домовине и савезника или ради ширег очувања мира у свету, „укључујући и заштиту цивила изложених опасној хуманитарној кризи” – оружане снаге САД могу употребити и изван властите територије. С обзиром на то да се војно ангажовање САД у свету предузима првенствено у подршци америчке спољне политике – „наша војска наставља да подржава нашу националну безбедност и глобално лидерство” – то се оно готово редовно користи у сарадњи са другим органима власти САД. Полазећи од те чињенице, СНБ захтева даље усавршавање вештине интегрисања војске и цивилних институција, тако да „оне надомештају једни друге и дејствују јединствено на плану остваривања циљева СНБ”.

„Дипломатија је од виталног значаја за нашу националну безбедност. Дипломате су на првој линији ангажовања у сарадњи са савезницима и у идентификовању потенцијалних противника”. Безбедност и просперитет САД зависе и од ефикасног и квалитетног обавештајног деловања, у смислу благовременог стицања увида у реалне и потенцијалне претње националној безбедности и интересима САД у свету. У том циљу СНБ захтева даље организационо и функционално усавршавање америчких обавештајних служби, како стратегијских, тако и оних на нижим новоима. Обједињавање штабова Савета за националну безбедност и Савета за отаџбинску безбедност на највишем стратегијском нивоу (у Белој кући) највећи је и најзначајнији подухват на том плану.

У новој СНБ снажно је наглашена потреба одржања и даљег развоја савезништва и партнерства, јер „ниједна земља, ма како велика и моћна била, не може сама, без помоћи других истомишљених савезника и партнера да обезбеди лидерску улогу у градњи новог светског поретка”. У том контексту, посебно, али не и изразито афирмативно, апострофиран је НАТО, који је данас „јединствен безбедносни савез”, чији ће нови стратегијски концепт обезбедити његову ревитализацију и реформу. У СНБ се такође каже да САД настоје да унапреде сарадњу са Русијом, „као одговорним партнером у Европи и Азији”, као и са „центрима утицаја у 21. веку, укључујући Кину и Индију”.

Сједињене Америчке Државе, према новој СНБ, намеравају да одрже, можда и ојачају, војну супериорност у односу на било којег потенцијалног противника. Наставиће техничко јачање својих оружаних снага и њихово оспособљавање, како за одбрану властите територије, тако и за успешно ангажовање у кризним ситуацијама, локалним и регионалним ратовима. Из терминологије су избачени појмови као што су превентивни удари, преемптивни рат и опрезније се прилази употреби војне силе у подршци ширења демократије и обезбеђењу америчког лидерства у свету.

Наглашена је одлучност у ангажовању на поразу међународног тероризма, са израженим уверењем да ће се то и остварити. У нове сукобе САД ће улазити са више опреза и на бази солиднијих процена, јер „прекомерно коришћење оружане силе оптерећује америчко друштво и води схватању да се наше лидерство идентификује са војном силом”, каже се у новој Стратегији националне безбедности. ■

Др Тодор МИРКОВИЋ

Претње

Према новој Стратегији националне безбедности, постоје реалне (непосредне) и потенцијалне опасности по безбедност САД и међународну безбедност.

Непосредна је међународни тероризам, који угрожава безбедност САД и многих других држава, а потенцијална – ширење оружја за масовно убијање и разарање, које може да доведе до нуклеарног рата, постојање тзв. отпадничких држава, које представљају опасност од могућих регионалних и глобалних сукоба (поменут само Иран) и могућа појава нових регионалних сила са експанзионистичким претензијама.

Посебно је наглашена опасност, која је више него потенцијална, од угрожавања кибернетског простора – претња системима на којима функционишу и опстају држава, привреда и војска.

